



# KWESTIE VAN LEZEN

Deel 1

Vrij lezen op de basisschool  
achtergronden en praktische tips voor leerkrachten

lezen

STICHTING LEZEN



# Vrij lezen Wat is het?

Vrij lezen (of 'stil lezen') begint bij een toegankelijke, gevarieerde, actuele en aantrekkelijke (boeken)collectie.

Bij vrij lezen leest de hele groep op een vast moment van de dag in een zelfgekozen boek, tijdschrift of krant. Kinderen hebben de keuze uit een ruim en veelzijdig aanbod. Ze ervaren het plezier van lezen en ontwikkelen hun eigen smaak. Vrij lezen heeft een positief effect op de leesmotivatie en daarmee ook op de taal- en leerprestaties. Het leesplezier staat bij vrij lezen voorop: de leerlingen lezen wat ze graag willen lezen. Hun interesse is leidraad, niet hun AVI-niveau. Door vrij lezen elke dag in te plannen, weet je als leerkracht zeker dat het leesplezier voortdurend gevoed wordt. Kinderen die plezier beleven aan lezen, zullen ook thuis meer lezen.

Kinderen die meer lezen, lezen met meer plezier, zijn beter in taal en scoren hoger op de Cito-eindtoets



## Wetenschappelijk bewezen: vrij lezen is zinvol

### 1. Lezen in de vrije tijd verhoogt de leesvaardigheid en het leesplezier

Een meta-analyse van 99 internationale leesvaardigheidstudies (Mol, 2010) levert bewijs voor een positieve spiraal: vaardige lezers beleven meer plezier aan het lezen van boeken, waardoor ze vaker lezen in hun vrije tijd. Dat zorgt er weer voor dat hun woordenschat en tekstbegrip toenemen. Vervolgens maakt deze stijgende leesvaardigheid dat ze vaker gaan lezen. Het effect van lezen in de vrije tijd groeit met elk leer- en levensjaar.

### 2. Betere schoolprestaties in verschillende vakken

Basisscholieren in groep 8 die regelmatig een boek lezen in hun vrije tijd, behalen hogere scores op het Cito-toetsonderdeel taal. Dit heeft tot gevolg dat ze ook betere Cito-resultaten boeken op de onderdelen wiskunde, studievoordigheden en wereldoriëntatie. Het positieve effect van lezen in de vrije tijd treedt altijd op, maar is het grootst bij boeken met een hoog niveau (gemeten als de leeftijdsindicatie op boeken).

Het gebruik van andere media, zoals internetten, televisiekijken en gamen, vertoont juist een negatief verband met de Cito-scores (Kortlever & Lemmens, 2012).

### 3. Structureel invoeren van 'Vrij lezen' is het effectiefst

Het gunstige effect van vrij lezen wordt sterker naarmate het gedurende een langere periode gebeurt: programma's die meer dan een jaar lopen, zorgen vrijwel zonder uitzondering voor hogere scores op tekstbegrip. Vrij lezen is ook effectief voor andere onderdelen van de leesvaardigheid, zoals de ontwikkeling van de woordenschat, grammatica en schrijven (Krashen, 2004).



Kinderen die een kwartier per dag lezen, kunnen hun woordenschat uitbreiden met duizend woorden per jaar.





## Tip 1: Geef het goede voorbeeld

Het blijkt dat leerlingen veel gemotiveerder zijn om te lezen als hun leerkracht ook een boek, tijdschrift of krant leest. Dus, weersta de verleiding om te gaan nakijken onder het vrij lezen.

## Iedere dag in alle groepen

Vrij lezen vereist niet dat de kinderen het technisch lezen al onder de knie hebben. Ook in de onderbouwgroepen kunnen kinderen vrij 'lezen', bijvoorbeeld door in de leeshoek zelfstandig te bladeren in prentenboeken. Ook digitale boeken lenen zich prima voor zelfstandig 'lezen'. Dat levert het meeste op als het verhaal vooraf is voorgelezen in de kring, zodat de kinderen de belangrijkste woorden al kennen en al een idee hebben van de verhaallijn.

Alle reden dus om vrij lezen iedere dag op het rooster te zetten, in alle groepen, oplopend van tien minuten in de onderbouw tot dertig minuten in de hoogste groepen.

Vrij lezen levert meer op als kinderen de kans krijgen hun leeservaringen te delen. Meer daarover staat in de brochure 'Praten over boeken'.

## Helpen met boeken kiezen

Het belangrijkste principe van vrij lezen is dat kinderen zelf een boek kiezen. Zij vinden dat soms moeilijk, vooral als ze nog niet veel gelezen hebben en nog niet kunnen putten uit eerdere leeservaringen. En de kinderen moeten ontdekken welke boeken passen bij hun interesse en hun leesniveau.

Een eerste stap is de leerlingen een rondleiding met een korte uitleg te geven in de schoolbibliotheek. Dan weten ze in ieder geval waar ze welke boeken kunnen vinden. Het is dan wel zaak zelf op de hoogte te zijn van het aanbod.

Sommige kinderen kiezen graag stripboeken, tijdschriften of een krant zoals Kidsweek.



## Kinderen raden elkaar boeken aan

Kinderen zijn elkaars beste adviseurs. Vraag daarom na het vrij lezen af en toe een leerling om iets te vertellen over het boek dat hij of zij aan het lezen is of net uit heeft. Vond je het een leuk boek? Waarom heb je dit boek gekozen? Voor wie zou dit boek misschien een aanrader zijn?

## Tip 2: Test de moeilijkheidsgraad

Vertel de leerlingen hoe zij snel kunnen vaststellen of een boek te moeilijk is: lees één bladzijde en steek bij elk moeilijk woord dat je tegenkomt een vinger omhoog. Meer dan vijf vingers in de lucht aan het eind van de bladzijde? Dan is het boek waarschijnlijk te moeilijk.

## Tip 3: Laat zien hoe je zelf kiest

Het helpt besluiteloze leerlingen wanneer je als leerkracht laat zien hoe je zelf een boek kiest. Bekijk de omslag, lees de achterkant hardop voor, lees de eerste alinea en vertel leerlingen waarom je dit boek wel of niet zou kiezen. Vraag kinderen ook waarom ze niet kunnen kiezen en waarin ze geïnteresseerd zijn.

## Digitaal kiezen

Leer de kinderen ook digitaal te zoeken. Laat ze zien welke websites geschikt zijn om tips voor goede boeken te vinden. Op [www.leesplein.nl](http://www.leesplein.nl) kunnen ze zoeken naar boeken op titel, auteur of onderwerp. Op [www.boekenzoeker.org](http://www.boekenzoeker.org) maken zij een leesprofiel aan. Ze krijgen dan boekentips en op de site kunnen zij schrijven wat ze vinden van de boeken die zij gelezen hebben. Laat op het digibord zien hoe kinderen op deze sites kunnen zoeken. Leer de kinderen ook zoeken in de digitale catalogus van de schoolbibliotheek en/of de openbare bibliotheek.

## Leeservaringen vastleggen: het leeslogboek

Kinderen vinden het vaak leuk om hun leeservaringen vast te leggen in een leeslogboek. Dit kan digitaal zijn of op papier, aangekocht of zelfgemaakt. Bij het kiezen of samenstellen van een leeslogboek is het goed om te zorgen voor afwisseling in de verwerkingsvormen. Iedere keer hetzelfde standaardformuliertje invullen wordt al snel saai. Leg bij de verwerkingsvormen de nadruk op de leesbeleving. Vraag naar eigen meningen of naar opvallende figuren of gebeurtenissen in het verhaal, laat de leerlingen een nieuwe kافت tekenen, er zijn mogelijkheden te over. Laat het schrijven van samenvattingen achterwege. Dit draagt niet bij aan de leesbeleving. Kijk voor inspiratie ook naar de vragen van Chambers (zie brochure: 'Praten over boeken').

### Tip 4: Praat over het leeslogboek

Ga geregeld met de kinderen in gesprek over het leeslogboek (met de logboeken op tafel!), bijvoorbeeld tijdens de boekenkring. Zo laat je merken dat je het belangrijk vindt dat zij veel lezen en krijgen de veellezers de kans een stimulerende voorbeeldrol te vervullen.

## Boekentips geven in de klas: de boekintroductie

Een effectieve manier om kinderen te enthousiasmeren voor lezen, is boeken te laten zien en erover te vertellen in de klas. Kinderen verschillen in hun voorkeuren. Je kunt voor uiteenlopende boeken kiezen: een boek dat past bij een thema in de groep, een nieuw boek van een populaire schrijver, een 'gouwe ouwe', een boek dat past bij een actuele gebeurtenis – er zijn keuzes te over. Laat je hierbij niet zozeer leiden door je eigen smaak, maar door de reacties die je verwacht bij de leerlingen. Zorg ervoor dat je het hele boek hebt gelezen voordat je het introduceert. Lees het bijvoorbeeld tijdens de ingeroosterde tijd voor het vrij lezen.

Een boekintroductie is heel kort. In ongeveer vijf minuten geef je een goed beeld van het boek. Je kunt zelf kiezen hoe je dit aanpakt. Bijvoorbeeld: laat het boek zien aan de groep en zeg dat je dit boek pas hebt gelezen. Laat de omslag zien, vraag naar een reactie op de omslag, lees een stukje voor en laat merken dat je enthousiast bent over het verhaal. Vraag wie het boek graag wil lezen en maak afspraken over het uitlenen.

## Wat is de beste vrij-lees-plek?

Idealiter vindt het vrij lezen plaats in een aantrekkelijk ingerichte boekenhoek in de klas, waar de kinderen zich op hun gemak voelen en comfortabel kunnen zitten. Vaak is dit alleen haalbaar in de onderbouwklassen. In de andere groepen lezen kinderen op een zelfgekozen plaats in de klas, in een houding die voor hen prettig is.

### Tip 5: Volg de vorderingen van leerlingen

Observeer ze tijdens het vrij lezen. Houd als leerkracht ook bij hoeveel en welke boeken kinderen lezen.



## Meer informatie?

taalpilots.nl/implementatiekoffer – kwaliteitskaarten leesbevordering  
leesplein.nl – boekentips voor kinderen en leerkrachten  
boekenzoekeer.org – boekentips en recensies van kinderen  
bereslim.nl – digitale prentenboeken  
wepboek.nl – digitale prentenboeken  
debibliotheekopschool.nl  
leesmonitor.nu – overzicht onderzoeksresultaten op het gebied van lezen

Aidan Chambers, (nov. 2012), *Leespraat*, NBDIBiblion  
Thoni Houtveen, Anneke Smits & Saskia Brokamp (2010), *Lezen is weer lezen*, Hogeschool Utrecht  
Kees Vernooij (2009), *Informatie voor het opzetten van een stilleesbeleid*,  
Hogeschool Edith Stein Mol (2010), *To read or not to read*, Universiteit Leiden  
Kortlever & Lemmens (2012), *Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen*.  
Tijdschrift voor Communicatiewetenschap (40(1), 87-105  
Krashen (2004), *The Power of Reading: Insights from the Research*,  
Portsmouth, NH: Heinemann/Libraries Unlimited

## Colofon

Gebaseerd op: *Van leesmotivatie naar taalprestatie*,  
uitgave van de Bibliotheek *op school* (SIOB)  
Tekst: Kees Broekhof (Sardes) & Nicolien de Pater

Eindredactie: Stichting Lezen

Foto's:  
Jørgen Koopmanschap i.o.v. Kunst van Lezen

Vormgeving:  
Eindeloos, Den Haag

Drukwerk:  
Edauw + Johanissen Drukkerij

Uitgave van Stichting Lezen, 2013



**Lezen**  
STICHTING LEZEN